วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521 : 2) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 4 ประการ คือ

1) รายการที่ทางโรงเรียนกำหนดสอน และรวมทั้งวัสดุหลักสูตรอื่น ๆ

2) รายวิชาที่สอนให้กับเด็ก

3) รายวิชาที่ทางโรงเรียนเปิดสอน

4) การวางแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งทางโรงเรียนจัดเสนอแนะขึ้นไว้

สุมิตร คุณานุการ (2533 : 259) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึงโครงการที่ประมวลความรู้ และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้นักเรียน ไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

จากความหมายของ "หลักสูตร" ที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า หลักสูตร คือ ประสบการณ์ เนื้อหาวิชาที่โรงเรียนและครูผู้สอนจัดให้กับผู้เรียนภายใต้คำแนะนำของโรงเรียน ในการจัดประสบการณ์ เพื่อใช้ภายในและภายนอกสถานศึกษา และมุ่งหวังว่าผู้เรียนจะพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

2. องค์ประกอบของหลักสูตร

ในการพิจารณาหลักสูตร สาระสำคัญที่ควรกล่าวถึง คือองค์ประกอบของหลักสูตร เพราะสามารถทำให้เห็นโครงสร้างของหลักสูตรทั้งระบบ ทาบา (Taba, 1963 : 424-425) มีความเห็นว่า หลักสูตรไม่ว่าจะออกแบบหรือมีรูปแบบอย่างไร ควรมีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 ส่วนคือ

ความมุ่งหมาย

เนื้อหา

การนำหลักสูตรไปใช้

การประเมินผล

2.1 ความมุ่งหมาย จะเป็นแนวทางในการเรียนการสอน ทำให้ผู้สอนรู้ว่าจะต้องสอนเนื้อหาอะไร สอนใคร จะสอนทำไม มีวัตถุประสงค์อย่างไร และจะมีวิธีการสอนและการประเมินอย่างไร (กาญจนา คุณารักษ์, 2527 : 77 อ้างจาก Taba, 1963 : 424-425)

นอกจากนี้ สุมิตร คุณากร (2533 : 42-43) กล่าวว่า ความมุ่งหมายเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้

ความมุ่งหมายของหมวดวิชา ความมุ่งหมายของการสอน หรือความมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม และความมุ่งหมายของแต่ละระดับ ควรให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันและสามารถนำไปปฏิบัติได้

ความมุ่งหมายทางการศึกษาโดยทั่วไปมีความสำคัญอยู่หลายประการ คือ (ธำรง บัวศรี, 2534 : 18)

1) เป็นแนวทางในการจัดโปรแกรมการศึกษา

2) เป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์

3) ช่วยให้ครูผู้สอนทราบกระบวนการและเป้าหมายของการใช้หลักสูตร

4) ช่วยในการกำหนดความมุ่งหมายและการบริหารงานของโรงเรียน

5) ช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล

ความมุ่งหมายทางการศึกษาโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ บลูม (Bloom, 1976 : 6-8)

1) ด้านพุทธพิสัย (Cognitive Domain) มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และความสามารถทางสติปัญญา

2) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) มีความมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ วัฒนธรรม คุณธรรม ค่านิยม

3) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะหรือความชำนาญในการใช้มือหรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย

การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร ควรให้แคบและเจาะจงลงไปในแต่ละระดับการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น และจะต้องสอดคล้องกับความมุ่งหมายระดับชาติ นอกจากนี้ความมุ่งหมายจะต้องกล่าวไว้ชัดเจน เพื่อให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้เข้าใจแจ่มแจ้งตรงกันและใช้เป็นแนวปฏิบัติได้ โดยเฉพาะความมุ่งหมายในระดับหมวดวิชา ควรให้ชัดเจนมากที่สุด เพื่อว่าจะได้สามารถแปลความหมายออกมาในรูปของพฤติกรรมที่ต้องการได้หลังจากที่มีการเรียนการสอนสิ่งนั้นแล้ว (รัตนา ศิริพานิช, 2529 : 25)

จากที่กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายคือสิ่งที่คาดหวัง หรือผลของความต้องการ อาจจะเป็นความหวังระดับชาติหรือในระดับรองลงมา เช่น ความมุ่งหมายของการมัธยมศึกษา หรือความมุ่งหมายของการประถมศึกษา เป็นต้น ถ้าเป็นความคาดหวังหรือความต้องการในระดับที่เจาะจงมากขึ้นก็คือจุดประสงค์ในการสอนที่เรียกว่าจุดประสงค์

เชิงพฤติกรรม ซึ่งคงเป็นจุดประสงค์ที่มีความแจ่มแจ้งสามารถปฏิบัติตามได้ โดยทั่วไป ความมุ่งหมายของการศึกษาแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านพุทธพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย

2.2 เนื้อหา หมายถึงสาระของความรู้ และประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้ตามศาสตร์สาขาวิชานั้น ๆ เนื้อหาวิชาจะเป็นรายละเอียดที่จะนำมาถ่ายทอดแก่ผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (กาญจนา คุณารักษ์, 2527 : 7, อ้างจาก Taba, 1963 : 424-425) ทาบาได้เสนอเกณฑ์การเลือกเนื้อหาไว้ 6 ประการ คือ (Taba, 1963 : 262-289)

1) เชื่อถือได้และเป็นแก่นสารของความรู้ในแต่ละสาขาวิชา
2) สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม
3) มีความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึก
4) สนองความมุ่งหมายได้หลายประการ
5) สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน
6) สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

เนื้อหาเป็นการเลือกสรรและจัดความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยต้องพิจารณาว่าเนื้อหาสาระอะไรควรนำไปสอนก่อนหลัง พร้อมทั้งกำหนดเวลาด้วย เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปอย่างมีสัมฤทธิ์ผลสูงสุด (รุ่งทิวา จักร์กร, 2526 : 86)

นอกจากนี้คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา (2518 : 15) เสนอว่า เกณฑ์สำคัญในการจัดเนื้อหาแต่ละระดับการศึกษา ควรคำนึงถึงความต้องการในชีวิตจริง และความพิสดารอันกว้างขวางของวิทยาการในโลกปัจจุบันเป็นสำคัญด้วย ถ้าจัดเนื้อหาวิชาในหลักสูตรเหมาะสมดังกล่าวนี้แล้ว จะทำให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

พอจะสรุปได้ว่า เนื้อหา หมายถึงสาระและการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อที่จะได้พัฒนาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และประสบการณ์ที่จัดให้ ควรสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของสังคม

2.3 การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึงการแปลงวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไปสู่การสอน สอนเนื้อหาวิชาตามที่หลักสูตรกำหนด ด้วยการใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ มีความรู้ สมรรถภาพ ทักษะ เจตคติ และคุณสมบัติตามที่หลักสูตรกำหนด (กาญจนา คุณารักษ์, 2527 : 7, อ้างจาก Taba, 1963 : 424-425)

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการปฏิบัติ ซึ่งต้องอาศัยการบริหารงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่อให้จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด หัวใจของการนำเอาหลักสูตรไปใช้ คือการสอน และผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในขั้นตอนนี้ คือครู (รุ่งทิวา จักร์กร, 2536 : 87) โดยทั่วไปการนำหลักสูตรไปใช้จัดได้ 3 ขั้นตอน ดังนี้ (สุมิตร คุณานุกร, 2533 : 132)

1) การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ได้แก่ การตีความมุ่งหมายของหลักสูตรว่ามีความมุ่งหมายอะไร และมีความต้องการให้เกิดอะไรขึ้นในตัวผู้เรียน หลังจากได้ทำความเข้าใจในเรื่องความมุ่งหมาย หลักการและโครงสร้างของหลักสูตรแล้ว ควรกำหนดรายละเอียดที่จะนำไปสอนให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายนั้น ๆ โดยทั่ว ๆ ไป การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนในรูปของวัสดุประกอบหลักสูตรซึ่งจะช่วยขยายความในหลักสูตรให้กระจ่างยิ่งขึ้น และอาจจะนำไปทำรายการสอนหรือบันทึกการสอนได้ เมื่อกำหนดให้ชัดเจนลงไปว่าในชั่วโมงใดจะสอนเรื่องอะไร ตอนไหน เป็นเวลาเท่าไร จะมีกิจกรรมอะไร เป็นต้น

2) การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน การที่หลักสูตรจะสัมฤทธิผลตามความมุ่งหมายได้นั้น จำต้องมีปัจจัยหลาย ๆ ด้านมาเสริม การจัดครูเข้าสอน ตลอดจนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ขนาดของห้องเรียนต่อจำนวนนักเรียน ห้องสมุด การจัดตารางสอน ประมวลการสอน โครงการสอน หนังสือต่าง ๆ แบบเรียน การให้บริการต่าง ๆ ฯลฯ ผู้บริหารจะต้องคอยสำรวจดูปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนอยู่เสมอว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่

3) การสอนของครู เป็นขั้นตอนที่สำคัญของหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เพราะถึงแม้จะได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีอย่างไร แต่ถ้าหากวิธีการสอนของครูยังไม่เปลี่ยนแปลงจากที่เคยปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรก็ต้องประสบความล้มเหลวอย่างแน่นอน ครูจึงเป็นตัวจักรสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ ครูควรเอาใจใส่ในการสอน สอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะชี้ชะตาของหลักสูตรทั้งสิ้น ผู้บริหารมีหน้าที่คอยให้ความรู้ ความสะดวก คำแนะนำ และให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การสอนของครูและการเรียนของเด็กบังเกิดผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางไว้

2.4 การประเมินผล เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และประเมินว่าผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ สมรรถภาพ ทักษะ เจตคติ และคุณสมบัติตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยใช้วัตถุประสงค์เป็นแนวทางในการประเมินผล (กาญจนา คุณารักษ์, 2527 : 7, อ้างจาก Taba, 1963 : 424-425)

หลักจากที่นำหลักสูตรไปใช้แล้ว ต้องมีการประเมินผลว่า การนำหลักสูตรไปใช้เกิดผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหม่มีขอบเขตกว้างจะต้องทำการวิเคราะห์ตัวหลักสูตร วิเคราะห์โครงการประเมินผลหลักสูตร เซเลอร์และอเลกซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974 : 311) ได้กล่าวถึงขอบเขตการประเมินผลหลักสูตรไว้ดังนี้

1) การประเมินผลจุดมุ่งหมายของโรงเรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของการสอน โดยประเมินว่ามีความเหมาะสม มีความเที่ยงตรงและครอบคลุมเพียงใด

2) การประเมินผลโปรแกรมทั้งหมดของโรงเรียน โดยประเมินว่าได้ทำต่อเนื่องและมีการจัดลำดับก่อนหลังหรือไม่ ยึดโปรแกรมเป็นหลักในการจัดการศึกษาของโรงเรียนซึ่งจะทำให้รู้ถึงมูลเกี่ยวกับความต้องการของชุมชน การติดตามผลการเรียน การตัดสินคุณภาพของผู้จบการศึกษา

3) การประเมินโปรแกรมเฉพาะบางส่วน พิจารณาในลักษณะของการสร้างและการบรรลุตามจุดมุ่งหมายของโปรแกรม

4) การประเมินผลการสอนพิจารณาในลักษณะการสร้างและการบรรลุจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

5) การประเมินผลโปรแกรมการประเมินผล

ผลจากการประเมินหลักสูตรจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของหลักสูตร ซึ่งอาจจะเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ นับตั้งแต่การวางจุดหมายของหลักสูตรจนถึงการใช้หลักสูตร หากพบจุดบกพร่องในเรื่องใดก็จะต้องปรับปรุงในเรื่องนั้น และสิ่งที่จะมีผลกระทบต่อสิ่งนั้น เช่น การเปลี่ยนจุดประสงค์ โครงสร้าง หรือเนื้อหาของหลักสูตรใหม่ก็อาจจะต้องมีการฝึกอบรมครู ซึ่งจะทำการสอนตามหลักสูตรใหม่ที่ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วนั้นด้วย (พนัส หันนาคินทร์, 2528 : 127)

จากการที่ได้พิจารณาองค์ประกอบของหลักสูตร สรุปได้ว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบดังนี้คือ ความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตรจะมีประสิทธิผลเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ ซึ่งหมายถึงการเรียนการสอนอันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน ครูจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้หลักสูตรประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย เพราะครูเป็นผู้ถ่ายทอด ชี้แนะ เลือกวิธีสอน เลือกวัสดุอุปกรณ์ และเลือกจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอน เป็นผู้ดำเนินการประเมินผลให้บรรลุจุดประสงค์ของการศึกษา

3. เอกสารหลักสูตรที่จำเป็นในการนำหลักสูตรไปใช้

นงเยาว์ ธาราศรีสุทธิ (2530 : 35) กล่าวว่าเอกสารหลักสูตรนั้นประกอบด้วย ตัวหลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตร ระเบียบการประเมินผล คู่มือระเบียบการประเมินผล คู่มือครู จุดประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชาต่าง ๆ และเอกสารอื่น ๆ ที่ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ประกอบหลักสูตร ถ้าเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้บริหารควรจัดหาเอกสารหลักสูตรไว้บริการในสถานที่ซึ่งทุกคนสามารถใช้บริการได้สะดวก ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่อาจจัดเอาไว้ในทุกหมวดวิชาหรือจะจัดเป็นศูนย์บริการวิชาการให้ครูได้ใช้สะดวกก็ได้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2534 : 4) ให้แนวคิดว่าเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้หลักสูตร โรงเรียนควรจัดหาเอกสารหลักสูตรให้ครบถ้วนและมีระบบการบริหารที่ดี หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้เสนอว่าเอกสารหลักสูตรที่สำคัญมี 27 รายการ คือ

1) หลักการของหลักสูตรฉบับปรับปรุง
2) เอกสารแนะนำหลักสูตร
3) คู่มือการสอน
4) แนวทางการทำแผนการสอน
5) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
6) คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
7) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
8) คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

9) หลักสูตรวิชาอาชีพ

10) คู่มือหลักสูตรวิชาอาชีพ

11) คู่มือการประเมินผลระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

12) คู่มือการประเมินผลระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

13) คู่มือการจัดกิจกรรมระดับมัธยมศึกษา

14) คู่มือการแนะแนวระดับมัธยมศึกษา

15) คู่มือการจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

16) คู่มือการจัดกิจกรรมยุวกาชาด ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

17) คู่มือการจัดกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

18) แนวการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

19) แนวการสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

20) แนวการสอนสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

21) แนวการสอนศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

22) แนวการสอนภาษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

23) แนวการสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

24) แนวการสอนสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

25) แนวทางการใช้สื่อการเรียนระดับมัธยมศึกษา

26) กำหนดหนังสือเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

27) กำหนดหนังสือเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

4. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาได้ใช้หลักสูตรเดียวกันโรงเรียนมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา ผู้วิจัยจึงเสนอหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535 : 1-4)

1) หลักการ

1.1) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

1.2) เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ

1.3) เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ

2) จุดหมาย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาต่อ ให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะเป็นพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาชีพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงงานตนเองและสังคม เสริมสร้างอนามัยชุมชนและครองชีวิตโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

2.1) มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญและทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ

2.2) สามารถปฏิบัติตนในการรักษาและเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน

2.3) สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับข้อจำกัดต่าง ๆ

2.4) มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน

2.5) มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและชุมชน

2.6) มีทรรศนะที่ดีต่อสัมมาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง

2.7) มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพ มีความสามารถในการจัดการและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

2.8) เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชนตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

3) โครงสร้าง

3.1) วิชาบังคับ จำนวน 67 หน่วยการเรียน ได้แก่รายวิชาดังต่อไปนี้

3.1.1) วิชาบังคับ จำนวน 39 หน่วยการเรียน คือ

3.1.1.1) ภาษาไทย	12 หน่วยการเรียน
3.1.1.2) วิทยาศาสตร์	9 หน่วยการเรียน
3.1.1.3) คณิตศาสตร์	6 หน่วยการเรียน
3.1.1.4) สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียน
3.1.1.5) พลานามัย	3 หน่วยการเรียน
3.1.1.6) ศิลปศึกษา	3 หน่วยการเรียน

3.1.2) วิชาบังคับเลือก จำนวน 18 หน่วยการเรียน คือ

3.1.2.1) สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียน
3.1.2.2) พลานามัย	6 หน่วยการเรียน
3.1.2.3) การงาน	6 หน่วยการเรียน

3.2) วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียน ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

3.2.1) กลุ่มวิชาภาษาไทย

3.2.1.1) ภาษาไทย

3.2.1.2) ภาษาต่างประเทศ

3.2.2) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

3.2.2.1) วิทยาศาสตร์

3.2.2.2) คณิตศาสตร์

3.2.3) กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

3.2.4) กลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ

3.2.4.1) พลานามัย

3.2.4.2) ศิลปศึกษา

3.2.5) กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ

3.2.5.1) การงาน

3.2.5.2) อาชีพ

3.3) กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

3.3.1) กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

3.3.1.1) กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.3.1.2) กิจกรรมอื่น ๆ จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.3.2) กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.3.3) กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

4) แนวดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ดังนี้

4.1) จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลาย เพื่อสำรวจความถนัดความสนใจ

4.2) จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง และสามารถแสวงหาแนวทางในการพัฒนาตนเอง

4.3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการอย่างเต็มความสามารถ และได้มีโอกาสหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ

4.4) จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

4.5) ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้การปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุมีผล และกระบวนการกลุ่ม

4.6) ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน

4.7) ในการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดแทรกการเสริมสร้างค่านิยม และการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ

4.8) ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

4.9) ในการจัดการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงความต่อเนื่องระหว่างหลักสูตรประถมศึกษา และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นด้วย

5. หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535 : 5-6)

1) เวลาเรียน

1.1) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียนประมาณ 3 ปี หรือ 6 ภาคเรียน

1.2) ในปีการศึกษาหนึ่ง ให้แบ่งเป็นภาคเรียนปกติ 2 ภาค ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์

1.3) ในสัปดาห์หนึ่ง โรงเรียนต้องเปิดเรียนไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่น้อยกว่า 7 คาบ คาบละ 50 นาที รวมอย่างน้อย 35 คาบ

1.4) ให้เรียนตามหลักสูตรอย่างน้อยสัปดาห์ละ 30 คาบ และให้โรงเรียนจัดให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมอื่น 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ 1 คาบต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ให้มีเวลาสำหรับนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมอิสระ เช่น การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอีกสัปดาห์ละ 2 คาบ

2) หน่วยการเรียน

2.1) รายวิชาใดที่ใช้เวลาเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีหน่วยการเรียน 1 หน่วยการเรียน รายวิชาใดที่มีจำนวนคาบเรียนมากกว่าหรือน้อยกว่า 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีจำนวนหน่วยการเรียนมากขึ้นหรือน้อยลงเป็นไปตามสัดส่วน

3) วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี

3.1) ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร สำหรับภาษาต่างประเทศ นักเรียนจะเลือกเรียนได้เพียง 1 ภาษา

3.2) การจัดทำรายวิชาบังคับเลือก และเลือกเสรี นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และการใช้แหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4) การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียนและการโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

5) เกณฑ์การจบหลักสูตร

5.1) ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง จำนวน 90 หน่วยการเรียน และทุกรายวิชาต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน

5.2) ต้องได้หน่วยการเรียนวิชาบังคับแกนวิชาภาษาไทย และสังคมศึกษา

5.3) ต้องได้หน่วยการเรียนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 80 หน่วยการเรียน

5.4) ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 กิจกรรม โดยให้เลือกกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือกิจกรรมยุวกาชาด หรือกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และเลือกกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบต่อสัปดาห์ โดยแต่ละกิจกรรมต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

6) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ในกรณีที่จะมีการยกเลิก เพิ่มเติม และเปลี่ยนแปลงรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ทำเป็นประกาศหรือคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ

6. ปัญหาการใช้หลักสูตร

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นงานที่มีกระบวนการซับซ้อน ย่อมเกิดปัญหาในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การยกร่าง ตลอดจนถึงการนำไปใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักสูตรไปใช้ย่อมมีปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านการบริหารหลักสูตร การสอนของครู ความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณ บุคลากร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ทั้งสิ้น หลาย ๆ ประเทศย่อมประสบปัญหา

ในการใช้หลักสูตรเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากรายงานการสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรของกลุ่มประเทศในเอเชีย ซึ่งประกอบด้วยประเทศอินโดนีเซีย อิหร่าน ศรีลังกา และปากีสถาน ณ ประเทศปากีสถาน ระหว่างวันที่ 1-10 พฤศจิกายน 2518 ยูเนสโก (UNESCO, 1976 : 28-34) ได้กล่าวถึงปัญหาการใช้หลักสูตรดังนี้

1) ปัญหาการขาดครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ซึ่งจำแนกได้ดังนี้คือ

1.1) การขาดครูทุกท้องที่ในบางประเทศ

1.2) การขาดครูเฉพาะบางท้องถิ่น เช่น ตามชนบทหรือท้องถิ่นห่างไกล ปัญหานี้ประสบกับประเทศผู้เข้าสัมมนาทุกประเทศ นอกจากนี้บางประเทศจะขาดครูสตรีในท้องถิ่นห่างไกลด้วย

1.3) การขาดครูที่มีความสามารถเฉพาะวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และด้านการช่างเทคนิคต่าง ๆ

2) ปัญหาการไม่ยอมรับและไม่เปลี่ยนบทบาทการสอนของครูตามแนวหลักสูตรใหม่ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ทุกฝ่ายต่างก็ตั้งความหวังไว้ที่ครูว่า ครูต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองในการสอนให้เป็นไปตามแนวหลักสูตรใหม่ แต่ครูส่วนใหญ่หาได้ทำเช่นนั้นไม่ ทุก ๆ ประเทศจะประสบปัญหาทางด้านครูไม่ยอมเปลี่ยนบทบาทของตน ทั้งนี้เนื่องมาจากครูเคยชินกับการสอนแบบวิธีเก่า ๆ มานาน การอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ก็ไม่ได้เน้นหรือให้โอกาสครูได้ฝึกเกี่ยวกับวิธีสอนที่จะนำไปใช้ ประกอบกับครูไม่เข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ดีพอ ครูจึงใช้วิธีสอนแบบเดิมที่เคยสอนมา

3) ปัญหาทางด้านการจัดอบรมครู แยกได้ 2 ประการดังนี้

3.1) ระยะเวลาในการอบรมสั้น กระทันหัน และส่วนใหญ่การอบรมมักจะจัดในระหว่างเปิดภาคการศึกษา ทำให้ล่วงละเมิดเวลาสอนเด็ก

3.2) การอบรมเป็นแบบถ่ายทอด ทำให้ผู้รับการถ่ายทอดไม่ได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ดีพอ

4) ศูนย์พัฒนาหลักสูตรไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน

ปัญหาที่ประเทศต่าง ๆ ประสบคือ ศูนย์พัฒนาหลักสูตรที่ตั้งขึ้นแต่เดิมมักเป็นหน่วยงานเล็ก ๆ และหน่วยงานที่ไม่ได้รับการเหลียวแลช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านงบประมาณ หรือบุคลากรจากผู้บริหารระดับสูง จึงทำให้หน่วยงานนี้ปฏิบัติงานไม่ได้เต็มที่ ประกอบกับหน่วยงานนี้ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของตนดีพอ จึงทำให้ขาดการประสานงานที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

นอกจากนี้ยังมีรายงานการสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรของกลุ่มประเทศในเอเชีย ซึ่งได้แก่ประเทศอัฟกานิสถาน บังคลาเทศ อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกา ณ ประเทศเกาหลี ระหว่างวันที่ 1-30 ตุลาคม 2519 ยูเนสโก (UNESCO, 1977 : 66) ได้กล่าวถึงปัญหาการใช้หลักสูตร ดังนี้

1) ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

2) ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรของครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง

3) การอบรมครูเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากระยะเวลาในการอบรมจำกัด ขาดงบประมาณและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องขาดความรับผิดชอบ

4) ประเทศต่าง ๆ ประสบปัญหาขาดแคลนเอกสารหลักสูตร เนื่องจากขาดงบประมาณและการคมนาคมขนส่งไม่สะดวก นอกจากนี้บางประเทศยังประสบปัญหาต่าง ๆ ดังเช่น ครูไม่ใช้เอกสารหลักสูตรประกอบการสอน ตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นต้น

5) ในบางประเทศจะประสบปัญหาเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาหลักสูตรคือ ทางศูนย์ขาดการวางแผนที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

สำหรับประเทศไทยก็ประสบปัญหาการใช้หลักสูตรเช่นกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535 ค : 79-89) โดยเฉพาะปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งได้มีการติดตามผลการใช้หลักสูตรทุกปี นับตั้งแต่เริ่มประกาศใช้หลักสูตรเป็นต้นมา ดังจะเห็นได้จากผลของการประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จากการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนจำนวน 116 โรง จากโรงเรียนทั่วประเทศ ประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อตรวจสอบว่านักเรียนมีสัมฤทธิ์ผล เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความคาดหวังของหลักสูตรเพียงใด ผลของการศึกษาปรากฏว่า

1) ความพร้อม

1.1) สภาพความพร้อมของโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่า สิ่งที่โรงเรียนมีไม่เพียงพอ จัดลำดับตามความรุนแรงของการขาดแคลนคือ ห้องปฏิบัติการ

วิชาชีพ โรงฝึกงาน วัสดุอุปกรณ์สำหรับฝึกงานและอาชีพ และวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนตามลำดับ

1.2) สภาพความพร้อมของครูผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ โดยพิจารณาจากภาระงานการสอนต่อสัปดาห์ พบว่า ครูส่วนใหญ่มีจำนวนชั่วโมงสอนอยู่ระหว่าง 25-30 ชั่วโมง/สัปดาห์ ซึ่งถือว่า ครูยังมีเวลาว่างสำหรับเตรียมกิจกรรมการสอนได้ประมาณ 5 ชั่วโมง/สัปดาห์

1.3) ความพร้อมของนักเรียนก่อนเข้าเรียนตามหลักสูตรชั้น ม.1 พบว่า นักเรียนมีพื้นฐานความรู้เดิมค่อนข้างต่ำในวิชาคณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ

2) การนำหลักสูตรไปใช้

ครูในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า สามารถปฏิบัติตามหลักสูตรในระดับปานกลางโดยมีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ

2.1) ครูผู้สอนยังไม่เข้าใจความต้องการของหลักสูตร ไม่เข้าใจเรื่องจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และยังติดการสอนแบบเดิม ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามความต้องการของหลักสูตร

2.2) ไม่สามารถสนองความประสงค์ของหลักสูตรในเรื่องการสอนวิชาชีพได้ เพราะขาดสถานฝึกงานอาชีพ สถานประกอบการไม่ให้ความร่วมมือและค่าใช้จ่ายสูง

2.3) ขาดอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม

2.4) เนื้อหาในหลักสูตรกว้างและมีมาก แต่เวลาสำหรับจัดกิจกรรมมีน้อย

3) ความสัมฤทธิผลของหลักสูตร

3.1) ข้อมูลจากการวัดด้วยแบบทดสอบ พบว่าจำนวนร้อยละของนักเรียนที่สามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่ 60% ของจำนวนจุดประสงค์ต่าง ๆ ของแต่ละวิชา ยังมีจำนวนนักเรียนส่วนน้อยที่มีผลสัมฤทธิ์ตามหลักสูตร จำนวนที่สูงที่สุดมีนักเรียนเพียงร้อยละ 17.39 ที่สามารถบรรลุจุดประสงค์ได้ 60% ของจุดประสงค์ทั้งหมด ในวิชาวิทยาศาสตร์ และจำนวนต่ำสุดมีนักเรียนเพียงร้อยละ 2.54 ที่สามารถบรรลุจุดประสงค์ได้ 60% ของจุดประสงค์ทั้งหมดในวิชาภาษาอังกฤษ

3.2) ข้อมูลจากมาตราส่วนประมาณค่า ที่ใช้ประเมินจุดประสงค์ของแต่ละวิชาที่นักเรียนสามารถทำได้ โดยใช้เกณฑ์ว่ามีนักเรียนร้อยละ 60 ทำจุดประสงค์นั้นได้

ปรากฏว่ามีจุดประสงค์จำนวนน้อยไม่ถึง 60% ของจุดประสงค์ทั้งหมดที่นักเรียนทำได้ในแต่ละวิชา

3.3) ข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร ผู้บริหารและครูเห็นด้วยว่าหลักสูตรนี้มีคุณค่าให้เกิดความเจริญงอกงามที่พึงประสงค์ (กรมวิชาการ, 2533 ก : 82-87)

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่ายังมีปัญหาในการดำเนินการใช้หลักสูตรหลายด้าน เช่น ด้านความพร้อมของสถานศึกษายังขาดบุคลากรที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม ขาดวัสดุอุปกรณ์ ขาดห้องปฏิบัติการพิเศษต่าง ๆ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนก็ยังขาดความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน ขาดอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการศึกษาสายอาชีพไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากสถานประกอบการไม่ให้ความร่วมมือ และในด้านของเอกสารหลักสูตรนั้นก็ยังพบว่า มีการผลิตเอกสารทางวิชาการตำราเรียนไม่ทันต่อความต้องการในการใช้

การจัดสื่อการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนจะบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรได้ จำเป็นต้องมีสื่อการเรียนการสอน หรือวัสดุอุปกรณ์การสอนหลาย ๆ อย่าง นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

1. ความหมายและความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายและความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนหรือวัสดุอุปกรณ์การสอนไว้ดังนี้

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหนะหรือสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตามจุดหมายของหลักสูตร (ธำรง บัวศรี, 2534 : 207)

อุปกรณ์การสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบการสอนของครู และประกอบการเรียนของนักเรียน ซึ่งอาจแยกเป็น 2 หมวดใหญ่ ๆ (ประดับ เรืองมาลัย, 2527 : 107-108) คือ

1) เครื่องช่วยในการเห็น เป็นอุปกรณ์การสอนที่ครูนำมาให้เด็กดูเพื่อจะอธิบายบทเรียนให้ดีขึ้น เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ฟิล์มสตริป สไลด์ ภาพพิมพ์หรือภาพวาด แผนที่ ลูกโลก หุ่นจำลอง ของจริง เป็นต้น

2) เครื่องช่วยในการได้ยิน เป็นอุปกรณ์ที่ครูนำมาให้เด็กฟัง เพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น เช่น วิทยุ จานเสียง เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น

อุปกรณ์การสอน หมายถึง เครื่องมือหรือวัสดุใด ๆ ที่ช่วยครูให้สามารถถ่ายทอดข้อเท็จจริง ทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้ง เห็นคุณค่าเพื่อให้เกิดผลดีแก่การเรียนยิ่งขึ้น (อภิรมย์ ณ นคร, 2535 : 86)

สื่อการสอน มีความสำคัญในการช่วยให้นักเรียนได้รับรู้ด้วยการเห็น การฟัง ซึ่งทำให้นักเรียนเรียนรู้และเข้าใจบทเรียนง่ายขึ้นและดีขึ้น นอกจากนี้สื่อบางอย่างช่วยลดภาระการสอนของครูลงได้ จะช่วยให้ครูมีโอกาสเอาใจใส่เด็กเป็นรายบุคคลมากขึ้น (สุรธวัช ศรีธวัช, 2536 : 117)

เกี่ยวกับเรื่องสื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมการสอนของครูและการเรียนของนักเรียน ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ ได้ให้แนวคิดและเสนอแนะในการบริการการใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนไว้ดังนี้ นงเยาว์ ธาราศรีสุทธิ (2530 : 151) กล่าวถึงกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับสื่อการเรียนที่ผู้บริหารพึงกระทำว่า ผู้บริหารควรจัดหาสื่อการเรียนทุกประเภทเพื่อประกอบการสอนของครู และเพื่อการค้นคว้าของนักเรียนไว้ให้พร้อม ทั้งนี้จะเป็นการช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการค้นคว้าของนักเรียนยิ่งขึ้น และการสอนจะสัมฤทธิผลมากขึ้น ถ้าครูรู้จักใช้สื่อการเรียนให้เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาวิชาเพราะจะช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนและเกิดความรู้ความเข้าใจง่ายขึ้น โดยมีหลักการใช้สื่อการเรียนดังนี้

1) ควรใช้ให้เหมาะสมกับวิชาที่สอน วุฒิภาวะ พื้นความรู้และสมรรถภาพของผู้เรียน

2) ใช้ให้ได้ผลคุ้มค่า หมายถึงการเตรียมนักเรียนให้พร้อมด้วยการอธิบายก่อนใช้อุปกรณ์ และเมื่อใช้แล้วต้องสรุปและอธิบายให้เข้าใจอีกครั้งหนึ่ง

3) ใช้อย่างประหยัดทั้งแรงงาน เงิน เวลา

4) ทดลองอุปกรณ์ทุกครั้งก่อนใช้กับนักเรียน เพื่อมิให้มีการขาดตกบกพร่องหรือขัดข้องระหว่างใช้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2534 : 5) ให้แนวคิดเกี่ยวกบการจัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนว่า สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ใช้หลักสูตรได้ผลดี จึงมีความจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องจัดซื้อ จัดหา หรือจัดทำไว้ให้พร้อม และเป็นไปตามความต้องการของครูและนักเรียน ในการดำเนินการจัดซื้อ จัดหา หรือจัดทำ ควรดำเนินการดังนี้

1) สำรวจความต้องการของครูและนักเรียน

2) สำรวจวัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่แล้ว

3) จัดซื้อ จัดหา หรือจัดทำ สื่อวัสดุอุปกรณ์ และเอกสารที่สอดคล้องกับความต้องการของครู นักเรียน และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของแต่ละวิชา รวมทั้งจัดระบบบริการที่ดี เหมาะสม รวดเร็วเป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้บริการ

4) จัดการเก็บรักษาสื่อ วัสดุอุปกรณ์อย่างเป็นระบบ สามารถหยิบใช้ได้สะดวก

5) ซ่อมแซมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และเอกสารต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดีอยู่เสมอ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 ข : 58-59) ให้แนวคิดเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนว่าเป็นสิ่งที่จะช่วยให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นตัวกลางหรือเครื่องมือที่ช่วยครูในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น โดยทั่วไปสื่อการเรียนการสอนจะแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่คือ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคนิควิธีการ ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นครูอาจใช้สื่อได้หลายชนิดร่วมกันในการสอน อาจจัดเป็นชุดการสอน สำหรับสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อเป็นชุดอุปกรณ์รวม เช่น ชุดอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถใช้สอนได้หลายเรื่องในวิชาเดียวกันได้

การใช้สื่อการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนต้องวางแผนการใช้ให้ชัดเจนโดยจัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับแผนการสอนที่จัดทำไว้ของวิชานั้น ๆ ในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารอาจแนะนำการเลือกใช้สื่อการสอนของครูผู้สอนได้ดังนี้

1) วิเคราะห์หนังสือเรียนแต่ละเล่มที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้ใช้ในการเรียนการสอนตามรายวิชาว่า เล่มใดมีส่วนดี ส่วนเสีย ส่วนที่เหมาะสมจะนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้บ้าง

2) ศึกษาหนังสือเสริมประสบการณ์ตามรายชื่อที่กรมวิชาการเสนอแนะให้ใช้ประกอบการเรียนการสอน และหนังสือเสริมประสบการณ์อื่นที่เห็นสมควร ซึ่งโรงเรียน

อาจจัดไว้ที่มุมหนังสือ ห้องสมุดและศึกษาจากแหล่งความรู้อื่น แล้วพิจารณาว่าเนื้อหาในหนังสือเล่มใดที่เหมาะสม ที่สามารถช่วยเสริมความรู้หรือขยายความเข้าใจเนื้อหาจากหนังสือเรียนได้บ้าง

3) ศึกษาและรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์และแหล่งความรู้อื่น ๆ ในท้องถิ่นและในสังคมแวดล้อมของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ในเนื้อหาวิชาได้โดยตรงและชัดเจนยิ่งขึ้น

4) นำข่าวสารเหตุการณ์ที่ครูและนักเรียนเก็บรวบรวมไว้ มาเป็นข้อมูลเสริมในการเรียนการสอน หรือนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง

5) พิจารณาว่าโสตทัศนูปกรณ์ประเภทใด เช่น แผนที่ วีดิทัศน์ แถบบันทึกเสียง ฯลฯ เรื่องใดที่เหมาะสม และควรนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็วและตรงตามเป้าหมายมากขึ้น

6) พิจารณาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ตามที่เห็นสมควร

หลังจากที่ครูเลือกใช้สื่อสำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนได้แล้ว ผู้บริหารอาจพิจารณาการใช้และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนของครูได้ โดยสังเกตพฤติกรรมของผู้สอนในเรื่องต่อไปนี้

1) การเตรียมการสอนโดยเตรียมทั้งการศึกษาเนื้อหาวิชา และสื่อการเรียนการสอน

2) การใช้สื่อการเรียนการสอนหลากหลายและเหมาะสมกับธรรมชาติวิชา

3) การผลิตและปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

4) มีสถิติการยืมใช้สื่อการเรียนการสอนจากห้องสื่อการเรียนการสอน/โสตทัศนศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และมีลักษณะการหมุนเวียนการใช้สื่อการเรียนการสอน

อิริกสัน (Erickson, 1986 : 10) ได้เสนอหลักการ การจัดสื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนดังนี้

1) การบริหารสื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ดี จะต้องอยู่ในความรับผิดชอบของผู้นำที่มีความรู้ ความชำนาญและสามารถปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรด้านหลักสูตรได้เป็นอย่างดี ตลอดจนได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านกำลังคนและเครื่องมือเครื่องใช้อย่างเพียงพอ

2) สื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ สามารถนำไปใช้ได้สะดวกตรงตามความต้องการของครูผู้สอน โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกจัดหาหรือจัดซื้อสื่อตามที่ต้องการ

3) สื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ ครูผู้สอนจะต้องนำไปใช้ได้โดยง่าย สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนจะต้องมีคุณภาพที่ดี มีคนช่วยเหลือซึ่งทางโรงเรียนทำได้โดยตั้งศูนย์สื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ไว้เป็นส่วนกลางมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ด้านนี้อยู่ประจำเพื่ออำนวยความสะดวกและตรวจสภาพสื่อ วัสดุอุปกรณ์ให้ใช้ได้อยู่สม่ำเสมอ

4) ควรจัดสรรสื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ ไว้หลายชนิด เพื่อสนองความต้องการของครู โรงเรียนควรจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือกับครูผู้สอนเกี่ยวกับการจัดหา การกำหนดโครงการทดลองสื่อ อุปกรณ์ใหม่ ๆ หรือการเผยแพร่สื่อใหม่ ๆ

5) โครงการจัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียนของโรงเรียน ควรส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนไปด้วย โดยเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้เพิ่มพูนความรู้ ทักษะในการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ได้ดียิ่งขึ้น โดยประสานงานกับผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับหลักสูตรเพื่อจัดประชุมสัมมนา จัดสาธิตการใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนให้แก่ครูผู้สอน

2. ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

การแบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนมีการแบ่งได้หลายแบบ ตามลักษณะของผู้แบ่ง โดยทั่วไปจะแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ แบ่งตามลักษณะรูปร่างของสื่อและแบ่งตามลักษณะการนำสื่อไปใช้ (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2526 : 14)

ประเภทสื่อการเรียนการสอนที่แบ่งตามรูปร่างลักษณะของสื่อ

เกอร์ลัช และอีลี่ (Gerlach and Ely, 1980 : 47-50) แบ่งสื่อการสอนออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1) ภาพนิ่ง
2) การบันทึกเสียง
3) ภาพเคลื่อนไหว
4) โทรทัศน์
5) ของจริง สถานการณ์จำลอง และหุ่นจำลอง
6) การสอนแบบโปรแกรมและคอมพิวเตอร์

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2526 : 141) เห็นว่าประเภทสื่อการเรียนการสอนตามลักษณะรูปร่างของสื่อ ควรแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1) สื่อประเภทเครื่องมือ ได้แก่ เครื่องฉาย เครื่องเสียง วิทยุ โทรทัศน์ และแผ่นป้ายต่าง ๆ

2) สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ แผนที่ แผนภูมิ ภาพโฆษณา รูปภาพ หุ่นจำลอง ของจริง

3) สื่อประเภทวิธีการ ได้แก่ การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ การทดลอง การแสดงละคร นิทรรศการ

4) สื่อประสม หมายถึงสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเครื่องมือ วัสดุ และวิธีการมาใช้ร่วมกัน และสัมพันธ์กัน เช่น บทเรียนโปรแกรม ชุดการสอนโมดุล และการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน เป็นต้น

ประเภทสื่อการสอนแบ่งตามลักษณะของการนำไปใช้

เดล (Dale, 1989 : 107) ได้แบ่งสื่อการเรียนการสอนตามลักษณะของการนำไปใช้เป็น 11 ประเภทคือ

1) ประสบการณ์ตรงที่มีความหมาย
2) ประสบการณ์จำลอง
3) ประสบการณ์นาฏการ
4) การสาธิต
5) การศึกษานอกสถานที่
6) นิทรรศการ
7) โทรทัศน์การศึกษา
8) ภาพยนตร์
9) ภาพนิ่ง การบันทึกเสียง วิทยุ
10) ทัศนสัญลักษณ์
11) วจนสัญลักษณ์

กรมวิชาการ (2533 ข : 4-7) ได้จัดประเภทของสื่อการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไว้ดังนี้

1) เอกสารหลักสูตรและเอกสารชี้แจงแนวปฏิบัติตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง เช่น หลักสูตร คู่มือหลักสูตร คู่มือการสอน แนวการสอน คู่มือประเมินผลการเรียน คู่มือจัดบริการแนะแนว เอกสารนโยบายการใช้และการพัฒนาสื่อการสอน คู่มือการจัดกิจกรรมตามระเบียบว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

2) หนังสือที่ใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาต่าง ๆ เช่น คู่มือครู คู่มือการสอน เอกสารเสริมความรู้สำหรับครู หนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด

3) สื่อการเรียนการสอนอื่น เช่น สไลด์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผ่นภาพ แผนภูมิ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และสิ่งที่จะช่วยได้มาก คือ สภาพแวดล้อม เช่น สถานที่และวัตถุที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ชุมชน แหล่งความรู้ที่แวดล้อมตัวครูและนักเรียน ข่าวสาร ซึ่งจำทำให้เห็นความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน และทันต่อเหตุการณ์

3. บทบาทของครูในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

การเรียนการสอนตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง ครูจะต้องวางแผนการเรียนการสอนให้ชัดเจนเสียก่อน ในการวางแผนการเรียนการสอนนั้น การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งอาจพิจารณาปฏิบัติดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2533 ค : 7-11)

1) วิเคราะห์หลักสูตร

ครูต้องทำความเข้าใจกับแนวคิด/ปรัชญา จุดหมาย หลักการ และโครงสร้างของหลักสูตรแม่บท หรือหลักสูตรในท้องถิ่น นอกจากนี้ต้องศึกษาจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาว่ามีลักษณะสำคัญอย่างไร มีขอบข่ายเพียงใด เพื่อจะได้กำหนดสื่อการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2) การศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น ศึกษาเทคนิคการสอน วิธีสอน วิธีกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนโดยศึกษาคู่มือหลักสูตร คู่มือการสอน แนวการสอน ฯลฯ รวมทั้งศึกษาจากบุคลากรและแหล่งความรู้ในชุมชนตามความเหมาะสม

3) กำหนดสื่อการเรียนการสอนที่จะใช้

เมื่อวิเคราะห์ในขั้นต้นได้แล้ว ครูควรพิจารณาว่าจะใช้สื่อการเรียนการสอนลักษณะใด ประเภทใด ในการเรียนการสอนแต่ละขั้นตอน การกำหนดสื่อการเรียนการสอน ควรใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย และให้โอกาสนักเรียนทราบวิธีการศึกษาค้นคว้าและหาความกระจ่างด้วยตนเอง โดยครูจะเป็นผู้คอยแนะนำช่วยเหลือ และถ้าครูเห็นว่าสื่อการสอนใดไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของนักเรียน ครูอาจปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือจัดทำสื่อการสอนขึ้นใหม่ได้ตามต้องการ

4) ประเมินสื่อการเรียนการสอน

เมื่อใช้สื่อการเรียนการสอนไปได้ระยะหนึ่งประมาณ 1-3 ครั้ง ครูควรรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินสื่อการเรียนการสอนอันจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนนั้นต่อไป

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2526 : 139-140) ได้สรุปคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1) ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ของผู้เรียน

2) ทำให้เนื้อหาวิชาความรู้ที่สอนมีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น

3) เร้าความสนใจของผู้เรียน ทำให้ครูสามารถสอนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

4) เป็นเครื่องชี้แนะการตอบสนองของผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นการสอนโดยใช้เทคนิคแบบใดก็ตาม

5) สามารถเอาชนะขีดจำกัดต่าง ๆ ทางกายภาพได้

6) ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะกระบวนการต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหา

7) เป็นเครื่องมือสำหรับครูในการวินิจฉัยผลการเรียน และช่วยในการสอนซ่อมเสริม

กระทรวงศึกษาธิการ (2533 ก : 18) สนับสนุนให้มีการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างแพร่หลาย และให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนทุกประเภท และทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่อง จึงกำหนดแนวทางการใช้และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่สำคัญ ดังนี้

1) ส่งเสริมให้ใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างหลากหลายในแต่ละรายวิชา เพื่อนำไปสู่การเกิดกระบวนการต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรต้องการ

2) หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ในโรงเรียนได้ คือ หนังสือตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ยังคงใช้ประกอบการเรียนการสอนตาม

หลักสูตร (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) ได้โดยพิจารณาจากคำอธิบายรายวิชาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

3) กำหนดให้โรงเรียนจัดหาหนังสือเรียนสำหรับแต่ละรายวิชาไว้ประจำห้องเรียนตามบัญชีรายชื่อหนังสือเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้ได้ ในกรณีที่มีหนังสือเรียนหลายสำนวนให้โรงเรียนจัดหาไว้ให้มากที่สุด

4) ส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคมีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือเรียน หรือคู่มือตามหลักสูตร แต่กระทรวงศึกษาธิการขอสงวนเฉพาะบางรายวิชาที่จำเป็น

5) ส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ และอุปกรณ์การเรียนการสอนทุกรายวิชา

6) ให้กรมวิชาการจัดทำและปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรตามความจำเป็น

สื่อการเรียนการสอน มีความหมายไปตามแนวความคิดของนักการศึกษาแต่ละท่าน และที่ตรงกันคือ การยอมรับว่าสื่อการเรียนการสอนนั้นมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ของนักเรียน แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าสื่อการเรียนการสอนนั้นมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนแต่ละชนิดจะมีผลต่อการเรียนรู้สำหรับนักเรียนไม่เท่ากัน ครูผู้สอนจึงต้องศึกษา ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคการเลือกใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือเรียน คู่มือครู หนังสืออ่านนอกเวลา หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน ชุดการสอน โสตพิมพ์วัสดุ โสตทัศนูปกรณ์ การผลิตสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือเสริมประสบการณ์ อุปกรณ์การเรียนการสอน นวัตกรรม และการประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นขั้นตอนของการปฏิบัติที่ต่อเนื่องจากการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานหลักสูตร หลักสูตรจะสัมฤทธิผลตรงตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับหน้าที่ของสถานศึกษาจะส่งเสริมการเรียนการสอนนั้นได้อย่างเหมาะสมเพียงไร ซึ่งมีผู้กล่าวถึงงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. ความหมายของงานจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการไปตามเป้าหมายที่หลักสูตรต้องการ (สุมิตร คุณานุกร, 2533 : 136-137)

กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเรียนการสอนตามหลักสูตรหรือโปรแกรมการศึกษา ซึ่งได้แก่ การจัดตารางสอน การจัดครูประจำวิชา การสอนของครู (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2535 : 156-157)

สำหรับการสอน ไวลส์ (Wiles, 1975 : 126) ได้ให้ความหมายไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้คือ

1) การสอน คือ การชี้แนะ การช่วยเหลือ แนะแนวจัดหาวัสดุ และส่งเสริมให้คิดทำสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เรียนอยากรู้อยากเห็น

2) การสอน คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ โดยที่ผู้สอนเป็นผู้รวบรวมความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ตามความเป็นจริงให้ง่ายและน่าสนใจเพื่อสะดวกแก่การที่ผู้เรียนจะได้เข้าใจและรับไว้ได้

3) การสอน คือ การที่ผู้สอนทำงานร่วมกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักคิด รู้จักทำด้วยตนเอง

4) การสอน คือ การแนะแนวทางให้แก่ผู้เรียน โดยใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ และกิจกรรมที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนเพื่อให้เรียนเจริญงอกงาม และพัฒนาการในทางที่พึงปรารถนาตรงกับจุดประสงค์ของการศึกษา

งานจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะให้มีประสิทธิภาพสูงนอกเหนือจากการสอนโดยตรงแล้ว ยังต้องอาศัยปัจจัยอันเป็นงานส่งเสริมให้การเรียนการสอนบรรลุผลสำเร็จ ควรครอบคลุมถึงสิ่งเหล่านี้ (วิชัย รายฎร์ศิริ, 2532 : 113)

1) การจัดครูให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และจัดให้ครูจำนวนหนึ่งทำหน้าที่บริการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เช่น ครูโสตทัศนศึกษา ครูบรรณารักษ์ ครูแนะแนว เป็นต้น

2) การจัดทำแผนการเรียนการสอน ตารางสอน เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น

3) การจัดเตรียมสถานที่ ที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องเฉพาะวิชาต่าง ๆ เป็นต้น

4) ควบคุมติดตามผลการเรียน เพื่อทราบปัญหาและให้ความช่วยเหลือแนะนำตามที่ครูต้องการ

5) การส่งเสริมความรู้แก่ครูด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งครูไปดูงานหรือสังเกตการสอนในโรงเรียนอื่น ๆ จัดหาหนังสือและแนะนำหนังสือให้ครูอ่าน เป็นต้น

6) การประสานงานกับบุคคล หรือหน่วยงานต่าง ๆ นอกโรงเรียน รวมทั้งเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ผู้ปกครองทราบ เพื่อจะได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนเกิดผลดี

7) การส่งเสริมสนับสนุนให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เหมาะสม

8) การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และส่งเสริมอำนวยความสะดวกให้แก่ครูในการจัดทำอุปกรณ์การสอน หรือใช้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน

9) การสอนซ่อมเสริมเป็นการให้โอกาสแก่ผู้เรียนที่เรียนอ่อนได้มีเวลาเรียนเพิ่มขึ้น ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เข้าใจขึ้น จนสามารถบรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 : 5-6)

มุ่งเน้นเสริมสร้างทักษะกระบวนการแก่นักเรียนมากกว่าจะมุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนเนื้อหาวิชา การสอนทักษะกระบวนการเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีแผนการสอนที่เอื้อต่อการเสริมสร้างทักษะกระบวนการ ซึ่งครูสามารถนำแนวการสอนที่กรมวิชาการหรือหน่วยศึกษานิเทศก์หรือกลุ่มโรงเรียนจัดทำขึ้นมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการสอน การจัดระบบงานการเรียนการสอนเน้นทักษะกระบวนการ กล่าวถึงกระบวนการใน 2 ด้าน คือ

1) จัดกิจกรรมให้เป็นกระบวนการ หมายถึง การมีขั้นตอนต่าง ๆ ให้เด็กได้แสดงออกหรือปฏิบัติ

2) พัฒนาให้เด็กเกิดความสามารถเชิงกระบวนการ หมายถึง การปลูกฝังให้เด็กมีความสามารถในการปฏิบัติ เป็นขั้นตอนติดตัวไปใช้ในชีวิตจริง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการนั้น ประกอบด้วยทักษะกระบวนการ 9 ประการ ซึ่งประกอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 ง : 10-11)

1) ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น

2) คิดวิเคราะห์วิจารณ์

3) สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย

4) ประเมินและเลือกทางเลือก

5) กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ

6) ปฏิบัติด้วยความชื่นชม

7) ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ

8) ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

9) ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

จะเห็นว่าการจัดกระบวนการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นทักษะกระบวนการ ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์ คือ ทำงานโดยนึกถึงความจำเป็นและคุณค่าของงานที่มีต่อส่วนรวม มีจิตใจกว้าง ตัดสินแนวปฏิบัติโดยใช้เหตุผล วางแผนก่อนลงมือทำ คอยติดตามผลงาน ปฏิบัติงานทุกครั้งด้วยความเอาใจใส่ และพอใจในการทำงาน ซึ่งนักเรียนจะสามารถนำทักษะกระบวนการดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การจัดกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

กิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นส่วนที่เสริมความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมจากการเรียนวิชาต่าง ๆ เพื่อให้รู้จักและเข้าใจตนเอง เสริมการพัฒนาบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยให้มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีระเบียบวินัย รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ หลักสูตรได้กำหนดให้มีกิจกรรม 3 ลักษณะ (กรมวิชาการ, 2521 : 28-30) คือ

1) กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

2) กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

3) กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

ในการจัดกิจกรรมแต่ละลักษณะจะมีวิธีการจัดดังนี้

1) กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1.1) กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมบังคับแต่ละภาคเรียน ผู้เรียนจะต้องเลือกกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยใช้เวลา 1 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน

การเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ จะต้องประเมินผลผ่านหรือไม่ผ่าน และมีผลต่อการจบหลักสูตรของผู้เรียน

การผ่านกิจกรรมต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมด และต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่โรงเรียนกำหนด

1.2) กิจกรรมอื่น ๆ คือ กิจกรรมใด ๆ ที่มิใช่กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ ผู้เรียนทุกคนจะต้องเลือกเข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้เวลา 1 คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน มีการประเมินผลผ่านหรือไม่ผ่าน มีผลต่อการจบหลักสูตร และมีหลักการประเมินผลเช่นเดียวกับ 1.1

การเข้าร่วมกิจกรรมนี้ ผู้เรียนจะเลือกภาคเรียนละ 1 กิจกรรมหรือมากกว่าก็ได้ และจะเลือกกิจกรรมเดียวตลอดหลักสูตรหรือจะเลือกหลายกิจกรรมก็ได้

2) กิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ การที่ครูมีความเข้าใจในตัวผู้เรียนและช่วยเหลือผู้เรียนให้รู้จักตนเอง มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ และรู้จักตัดสินใจด้วยตนเองได้อย่างฉลาด จะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้บรรลุผลสมความมุ่งหมายของหลักสูตรได้ กิจกรรมที่ช่วยในเรื่องเหล่านี้ได้โดยตรง คือ กิจกรรมแนะแนว ซึ่งโรงเรียนจะต้องดำเนินการต่าง ๆ ดังนี้

2.1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

2.2) ให้ข่าวสารความรู้ที่จำเป็นในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ การปรับตัวในสังคมและการพัฒนาบุคลิกภาพ

2.3) ให้คำปรึกษาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.4) จัดให้ผู้เรียนได้รับความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ตามควรแก่กรณี

2.5) ติดตามประเมินผลงานและพัฒนาการแต่ละด้านของผู้เรียน

อนึ่ง งานแนะแนวเป็นงานที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหลายฝ่าย ดังนั้น ครูทุกคนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมแนะแนว โดยมีครูแนะแนวเป็นผู้ประสานงานหรือโรงเรียนอาจจัดดำเนินงานในรูปคณะกรรมการก็ได้ ทั้งนี้ขอให้ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจากคู่มือการจัดบริการแนะแนวระดับมัธยมศึกษา

สำหรับกิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้นั้น เป็นกิจกรรมหนึ่งในขอบข่ายของงานแนะแนวดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งโรงเรียนจะต้องจัดให้กับผู้เรียนทั่วทุกคนไม่ใช่เฉพาะแต่ผู้เรียนที่มีปัญหาเท่านั้น โรงเรียนจะต้องให้ผู้เรียนทุกคนได้ทำกิจกรรมฝึกฝนพัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้มากขึ้นอีก ในการดำเนินการดังกล่าว โรงเรียนจะต้องพิจารณาหาวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพโรงเรียนให้มากที่สุด เช่น จัดสอนแบบรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม จัดให้ผู้เรียนสอนกันเองหรือใช้เครื่องช่วยสอนอื่น ๆ ฯลฯ

3) กิจกรรมอิสระของผู้เรียน กิจกรรมอิสระเป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือก และทำกิจกรรมด้วยตนเอง โรงเรียนไม่ควรเป็นผู้กำหนดให้ผู้เรียนเลือก กิจกรรมอิสระของผู้เรียนมีลักษณะดังนี้

3.1) เป็นกิจกรรมตามความต้องการของผู้เรียน

3.2) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน

3.3) เป็นกิจกรรมรายบุคคลหรือรายกลุ่ม

กิจกรรมอิสระของผู้เรียนนี้ โรงเรียนจะต้องรับรู้และทำความตกลงร่วมกันในรายละเอียดของการดำเนินงาน ไม่มีการประเมินผลเพื่อตัดสินผ่านหรือไม่ผ่าน แต่โรงเรียนควรให้ผู้เรียนรายงานผลการปฏิบัติกิจกรรมตามโอกาส

แนวดำเนินการในการจัดกิจกรรม โรงเรียนควรจัดให้มีกิจกรรมหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกได้กว้างขวางตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยบุคลากร สถานที่ และงบประมาณ สิ่งสำคัญที่จะทำให้ระบบงานมีประสิทธิภาพ คือ บุคลากรกรมวิชาการ จึงได้เสนอไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533 ข : 36-39) ดังต่อไปนี้

ผู้บริหาร มีบทบาทและความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรม ดังนี้

1) กำหนดระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยการจัดกิจกรรม

2) กำหนดกิจกรรมให้อยู่ในสายงานวิชาการของโรงเรียนและกำหนดให้ครูทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบเป็นที่ปรึกษากิจกรรมคนละอย่าง อย่างน้อย 1 กิจกรรม

3) จัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมให้

4) จัดอาคาร สถานที่ ที่เหมาะสมให้

5) ติดตามดูแลการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

6) รายงานการจัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ในแต่ละภาคเรียน ให้เจ้าสังกัดทราบ

7) สนับสนุนการจัดประชุมปรึกษาหารือระหว่างครูที่ปรึกษากิจกรรมเพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนด

หัวหน้าหมวดกิจกรรม มีบทบาทและความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมดังนี้

1) สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและความถนัดของบุคลากร

2) สำรวจความต้องการและจำนวนผู้เรียนที่จะเลือกกิจกรรมต่าง ๆ

3) ทำโครงการจัดกิจกรรมตลอดภาคเรียน

4) เสนอแผนการจัดประชุมสัมมนาครูที่ปรึกษากิจกรรมเกี่ยวกับวิธีการวัดและแนะแนวดำเนินการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

5) เสนอแผนในการจัดประชุมครูที่ปรึกษากิจกรรม เพื่อปรึกษาหารือระหว่างการจัดกิจกรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

6) ประมาณการใช้จ่ายเงินงบประมาณในการจัดกิจกรรมตลอดปีการศึกษา

7) เสนอขออนุมัติโครงการจัดกิจกรรม

8) แจ้งให้ครูที่ปรึกษากิจกรรมและผู้เรียนทราบถึงรายการกิจกรรมที่จะจัดในแต่ละภาคเรียน

9) กำหนดระยะเวลาและสถานที่สำหรับการสมัครเข้าร่วมกิจกรรม

10) พิจารณาและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งครูที่ปรึกษากิจกรรมส่งมาเพื่อขออนุมัติ

11) ควบคุมการดำเนินการจัดกิจกรรมทุกรายการให้อยู่ในระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนหรือสถานศึกษา

12) รวบรวมผลการประเมินการจัดกิจกรรมทุกรายการ เสนองานวัดผลของโรงเรียน

13) เป็นที่ปรึกษาของครูที่ปรึกษากิจกรรมและจัดประชุมปรึกษาหารือเป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม

ครูที่ปรึกษากิจกรรมและผู้เรียน

1) ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างมีอิสระในการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมร่วมกับครูที่ปรึกษากิจกรรม และให้สามารถจัดกิจกรรมในลักษณะที่ผู้เรียนสนใจและต้องการ

2) ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนกิจกรรมในแต่ละภาคเรียนได้หลากหลาย นั่นคือ ให้เลือกได้มากกว่า 1 กิจกรรม และไม่ควรส่งเสริมให้เลือกกิจกรรมซ้ำกันมากเกินไป และเมื่อตัดสินใจเลือกกิจกรรมใดแล้ว หากมีความประสงค์จะเปลี่ยนไปร่วมกิจกรรมอื่น ควรหารือครูที่ปรึกษากิจกรรม ถ้าเห็นสมควรจะเปลี่ยนก็จะได้ดำเนินการเปลี่ยนตามระเบียบที่โรงเรียนกำหนดขึ้น เช่น ยื่นคำร้องต่อผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ควรอยู่ภายในสัปดาห์ที่สองของภาคเรียน เพื่อมีเวลาปรับตัวให้ทันกับกิจกรรมใหม่

3) ให้ผู้เรียนเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดกิจกรรมและสรุปผลงานหรือผลการเข้าร่วมกิจกรรมทุกภาคเรียน

รายละเอียดของการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษากิจกรรมอาจมีดังนี้

1) จัดทำแผนการจัดกิจกรรม เพื่อส่งให้หัวหน้าหมวดกิจกรรม

2) ร่วมประชุมหรือพัฒนาการจัดกิจกรรมตามแผนงานที่กำหนด

3) ประชาสัมพันธ์ให้ผู้เรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายและแนวทางในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม

4) ดำเนินการรับสมัครสมาชิก

5) ปฐมนิเทศสมาชิกเกี่ยวกับข้อปฏิบัติของการเข้าร่วมกิจกรรม

6) จัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการ

7) วางแผนการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ร่วมกับสมาชิก เพื่อเสนอขออนุมัติต่อหัวหน้าหมวดกิจกรรม

8) เป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือและร่วมทำกิจกรรมกับสมาชิกอย่างใกล้ชิด

9) บันทึกผลการประเมิน

การประเมินผลกิจกรรม ประเมินผลในระหว่างการทำกิจกรรม ครูที่ปรึกษาเป็นผู้ประเมินผลและบันทึกผลการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน

งานจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นงานต่อเนื่องจากงานหลักสูตร เป็นงานที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด และเด็กได้ปฏิบัติมากที่สุด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นงานที่ครูและเด็กกระทำร่วมกัน จึงแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ การเรียนเป็นส่วนที่เด็กทำ และการสอนเป็นงานที่ครูกระทำ แต่ในทางปฏิบัติทั้งสองอย่างจะต้องกระทำไปพร้อม ๆ กัน จึงรวมเรียกว่า กิจกรรมการเรียนการสอน ในแนวทางปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความสนใจ ความถนัด เพื่อให้ผู้เรียนช่วยคิด ช่วยทำและช่วยกันแก้ปัญหา โดยครูที่เป็นผู้ควบคุมชี้แนะให้คำปรึกษากิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตรดังกล่าว จะเสริมความรู้ ประสบการณ์เพิ่มเติมจากการเรียนวิชาต่าง ๆ เพื่อให้เด็กเข้าใจตนเอง พัฒนาบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยที่มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีระเบียบวินัย รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ดังนั้น งานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จึงเป็นงานที่ควรศึกษาเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะเทคนิควิธีสอนแบบเน้นกระบวนการ การจัดกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ การจัดกิจกรรมอิสระ การจัดกิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนวิชาชีพเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน การจัดโปรแกรมการสอนซ่อมเสริมและการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

1. ความหมายของการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

การวัดผลการศึกษา หมายถึง กระบวนการใด ๆ ที่จะทำให้ได้มาซึ่งปริมาณอันเป็นรูปแบบ สามารถแสดงออกมาเป็นตัวเลข ส่วนการประเมินผลการศึกษานั้น หมายถึง กระบวนการกำหนดค่าหรือราคาจากตัวเลขที่ได้จากการวัดผล (ชวาล แพรัตกุล, 2518 : 5)

การวัดผล หมายถึง ขบวนการใด ๆ ที่จะให้ได้ข้อมูลที่แน่นอนทางการศึกษามานั้น คือ การใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น การสังเกต การตรวจงาน การซักถาม การทดสอบ

การตรวจแบบฝึกหัด เก็บรวบรวม มากำหนดเป็นคะแนนมากน้อยลดหลั่นกันตามลำดับความสามารถ (บุญทัน อยู่ชมบุญ, 2529 : 217)

การประเมินผล เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการวัดผลการศึกษา โดยอาศัยผลจากการวัดเปรียบเทียบเกณฑ์ หรือมาตรฐานที่วางไว้แล้วตีค่าหรือสรุปว่านักเรียนคนนั้นจะมีระดับพัฒนาการทางการเรียนอย่างไร การประเมินผลการศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ (ไพศาล หวังพานิช, 2534 : 21-24) คือ

1) มาตรฐาน หมายถึง เป้าหมายที่ใช้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาสิ่งที่จะประเมินว่าดี เหมาะสม ถูกต้อง หรือควรมีคุณสมบัติอย่างไร แค่ไหน โดยกำหนดคุณสมบัติขั้นต่ำไว้ เกณฑ์มาตรฐานของแต่ละวิชาย่อมแตกต่างกันตามความยากง่ายของเนื้อหาและลักษณะของการเรียน ซึ่งขึ้นอยู่กับคุลยภาพของครูผู้สอน

2) การวัดผล หมายถึง การตรวจสอบหาปริมาณการเรียนรู้ ตลอดจนคุณสมบัติของผู้เรียนว่ามีพัฒนาการอยู่ในระดับใด เป็นข้อมูลหรือรายละเอียดเกี่ยวกับผู้เรียน

3) การตัดสิน หมายถึง การนำผลการวัดไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์เพื่อตัดสินว่าผู้เรียนเป็นอย่างไร การตัดสินจะน่าเชื่อถือหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับมาตรฐานที่กำหนดไว้ และการวัดผลด้วย

การประเมินผล หมายถึง กระบวนการพิจารณาถึงสิ่งที่ได้เปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะพิจารณาถึงว่า จุดมุ่งหมายทางการศึกษาได้ผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด (Taba, 1963 : 56)

2. จุดมุ่งหมายการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

จุดมุ่งหมายการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผลมีจุดมุ่งหมายด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

การประเมินผลในโรงเรียนมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ ปรับปรุงการเรียนการสอนและประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนนั้นก็เพื่อทราบความรู้ ความสามารถของผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ขณะที่ครูสอนจะประเมินควบคู่กันไปด้วย โดยคำนึงถึงจุดประสงค์หลัก ข้อมูลที่ได้มาจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้เกิดผลดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียนเป็นการวัดผลการสอบปลายปี เพื่อพิจารณาระดับคะแนนในการสอบว่าได้หรือตก (วิชัย รายฎร์ศิริ, 2532 : 75)

การวัดผลมีจุดมุ่งหมายพอสรุปได้ (นภาพร อมรเลิศสินไทย, 2534 : 1) ดังนี้

1) เพื่อจัดตำแหน่ง ดูระดับความสามารถของนักเรียนแต่ละคนว่าอยู่ระดับใด เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มทั้งหมด เพื่อช่วยในการจัดกลุ่มนักเรียนและคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียนในสถาบันต่าง ๆ

2) เพื่อวินิจฉัย เพื่อค้นหาว่าแต่ละคนเรียนเก่งหรือไม่เก่งในแต่ละวิชา เพราะสาเหตุใด ค้นหาข้อบกพร่องเพื่อหาทางแก้ไขได้ถูกต้อง

3) เพื่อเปรียบเทียบ เพื่อดูพัฒนาการของเด็กแต่ละคนว่างอกงามจากเดิมเท่าใด ในช่วงเวลาหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง และหาทางปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4) เพื่อพยากรณ์ เป็นการวัดผลเพื่อใช้ผลการสอบทำนายนักเรียนว่า ควรจะเรียนอะไรจึงจะสำเร็จ เป็นประโยชน์ในการให้คำปรึกษาแนะแนวในด้านการเรียนให้ตรงกับความสามารถ

5) เพื่อประเมินค่า เป็นการวัดผลเพื่อนำผลที่ได้ไปประเมินค่าหรือตีราคาการศึกษาเป็นส่วนรวมว่าการศึกษาที่ดำเนินไปนั้นมีผลดีเพียงใด เป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารในการใช้ผลการวัดนั้นไปปรับปรุงแก้ไขการจัดการศึกษาให้เหมาะสม

หลักการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อให้การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้น ได้มีผู้ให้แนวความคิดในการวัดผลไว้ (สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม, 2535 : 9-12) ดังนี้

1) ต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนว่าวัดอะไร

2) ต้องวัดในสิ่งที่ต้องการวัด

3) การวัดต้องมีความเชื่อถือได้

4) ต้องสัมพันธ์และคลุมหลักสูตรให้ทั่วถึง

5) การวัดต้องสม่ำเสมอและใช้วิธีการหลายอย่าง

6) ต้องให้ประหยัดเวลา ค่าใช้จ่ายและแรงงาน

7) มีความสะดวกในการตรวจและให้คะแนน

อีกนัยหนึ่งในหลักการของการวัดผลและประเมินผล จะต้องปฏิบัติ (ชุมพร จงกิตติคุณ และประคอง กรรณสูต, 2528 : 32-33) ดังนี้

1) กำหนดสิ่งที่ต้องการวัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การสอน ซึ่งจะอยู่ในขอบข่ายของวัตถุประสงค์การศึกษาและครอบคลุมพฤติกรรมของผู้เรียน

2) เลือกเทคนิคการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย

3) ใช้เทคนิคการวัดผลหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้ครอบคลุมพฤติกรรมในทุกด้าน ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

4) ศึกษาข้อดีและข้อเสียของเทคนิคการวัดผลที่ใช้แต่ละประเภท ซึ่งจะทำให้การวัดผลทุกครั้งรัดกุมและรอบคอบ

5) ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า

3. ประโยชน์และความสำคัญของการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน

การวัดผลและการประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการเรียนการสอน เพราะการวัดผลและการประเมินผลจะช่วยให้เกิดประโยชน์ในเรื่องเหล่านี้ (กิติมา ปรีดีดิลก, 2532 : 72)

1) เพื่อปรับปรุงการสอนของครู ทำให้ครูทราบว่าผลการสอนของตนเองเป็นอย่างไร จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

2) เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของนักเรียน นักเรียนจะได้ทราบว่าตนเองเก่งอ่อนอย่างไร และครูก็จะได้ทราบว่าเด็กคนไหนเก่งอ่อนแค่ไหนจะได้แก้ไขปรับปรุงเป็นราย ๆ ไป

3) เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารโรงเรียน ทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตร โครงการสอน และบันทึกการสอนที่นำมาสู่ภาคปฏิบัติประสบกับปัญหาอย่างไร ตรงไหนที่ควรจะทำการแก้ไขหรือพัฒนาต่อไป

4) เพื่อเป็นข้อมูลทางการศึกษาทั่วไป เช่น เพื่อแสดงผลการเรียนจบและเป็นหลักฐานให้ผู้ปกครองทราบ เป็นต้น

ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควรทำการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ระเบียบ และวิธีการดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางการศึกษา

สาระสำคัญในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักการในการประเมินผลการเรียน การประเมินผลการเรียนให้เป็นไปตามหลักการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533 ค : 4-10) ต่อไปนี้

1) สถานศึกษามีหน้าที่ประเมินผลการเรียน โดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียน ในเรื่องของเกณฑ์และแนวดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน

2) ประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา โดยคิดเป็นหน่วยการเรียน การคิดจำนวนหน่วยการเรียนให้ถือปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

3) ประเมินผลทั้งเพื่อปรับปรุงการเรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน

4. กิจกรรมการประเมินผลการเรียน มีดังนี้

4.1 การประเมินผลการเรียน

4.1.1 การประเมินผลเพื่อปรับปรุงผลการเรียนให้ถือปฏิบัติดังนี้

4.1.1.1 แจ้งให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้วิธีการประเมินผลการเรียน เกณฑ์การผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้และเกณฑ์ขั้นต่ำของการผ่านรายวิชาก่อนสอนรายวิชานั้น

4.1.1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้จะต้องครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และเน้นกระบวนการ

4.1.1.3 ประเมินผลก่อนเรียน เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานของผู้เรียน

4.1.1.4 วัดและประเมินผลระหว่างภาคเรียนเพื่อศึกษาผลการเรียนเพื่อจัดการสอนซ่อมเสริมและเพื่อนำคะแนนจากการวัดผลและประเมินผลไปรวมกับการวัดผลปลายภาคเรียน โดยให้วัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้

การวัดผลและประเมินผลระหว่างภาคเรียน ประกอบด้วย

ก. วัดผลและประเมินผลระหว่างเรียนเป็นระยะ ๆ โดยให้โรงเรียนเป็นผู้กำหนดจุดประสงค์

ข. วัดผลกลางภาคเรียนอย่างน้อย 1 ครั้ง โดยให้กลุ่มโรงเรียนเป็นผู้กำหนดจุดประสงค์

ค. ประเมินคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตลอดภาคเรียน ให้โรงเรียนเป็นผู้กำหนดคุณลักษณะที่จะประเมิน โดยจัดให้ครอบคลุมจุดประสงค์ที่สำคัญตามที่กลุ่มโรงเรียนกำหนด

4.1.2 การตัดสินผลการเรียนให้นำคะแนนระหว่างภาคเรียน โดยจัดให้ครอบคลุมจุดประสงค์ที่สำคัญตามที่กลุ่มโรงเรียนกำหนด

4.1.3 ให้ใช้ตัวเลขแสดงระดับผลการเรียนในแต่ละรายวิชา ดังต่อไปนี้

4 หมายถึง ผลการเรียนดีมาก

3 หมายถึง ผลการเรียนดี

2 หมายถึง ผลการเรียนปานกลาง

1 หมายถึง ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด

0 หมายถึง ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ

4.1.4 ให้ใช้อักษรแสดงผลการเรียนที่มีเงื่อนไขในแต่ละรายวิชาดังนี้

มส หมายถึง ไม่มีสิทธิ์เข้ารับการประเมินผลปลายภาคเรียน

ร หมายถึง รอการตัดสินหรือยังตัดสินไม่ได้

ผ หมายถึง ผ่านเกณฑ์การประเมินโดยมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

มผ หมายถึง ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินโดยมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่ถึงร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียนและไม่ผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

มก หมายถึง เรียนโดยไม่นับหน่วยการเรียน มีเวลาเรียนครบร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด

4.2 การตัดสินผลการเรียน

4.2.1 การตัดสินผลการเรียน ให้ถือปฏิบัติดังนี้

4.2.1.1 พิจารณาตัดสินผลการเรียนเป็นรายวิชา

4.2.1.2 พิจารณาตัดสินว่า ผู้เรียนได้หน่วยการเรียนเฉพาะผู้ที่สอบได้ระดับผลการเรียน 1 ถึง 4 เท่านั้น

4.2.1.3 วัดผลปลายภาคเรียนเฉพาะผู้ที่มีเวลาเรียนตลอดภาคเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดในรายวิชานั้น

การอนุญาตให้ผู้เรียนเข้ารับการวัดผลปลายภาคเรียน สำหรับผู้ที่มีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ 80 ของเวลาเรียนในรายวิชานั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา

4.2.1.4 ผู้เรียนที่มีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ 80 ของเวลาเรียนในรายวิชานั้น และไม่ได้รับการผ่อนผันให้เข้ารับการวัดปลายภาคเรียนให้ได้ผลการเรียน "มส"

4.2.1.5 ผู้เรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้ให้ได้รับผลการเรียน "0"

4.2.1.6 ผู้เรียนที่ทุจริตในการสอบหรือทุจริตในงานที่มอบหมายให้ทำในรายวิชาใดก็ตาม ให้ได้คะแนน "0" ในครั้งนั้น

4.2.1.7 ผู้เรียนที่ไม่ได้วัดผลกลางภาคเรียน ไม่ได้วัดผลปลายภาคเรียน ไม่ได้ส่งงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำหรือไม่เหตุสุดวิสัยที่ทำให้ประเมินผลการเรียนไม่ได้ ให้ได้ผลการเรียน "ร"

กรณีที่ผู้เรียนได้ผลการเรียน "ร" เพราะไม่ส่งงานนั้น จะต้องได้รับความเห็นชอบจากหัวหน้าสถานศึกษาก่อน

4.2.1.8 ผู้เรียนประสงค์จะเรียนรายวิชาใด โดยไม่ต้องการหน่วยการเรียน ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษาที่จะอนุญาตให้เข้าเรียนได้ และถ้ามีเวลาเรียนครบร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดให้ได้ผลการเรียน "มก"

4.2.1.9 ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยผ่านเกณฑ์การประเมินให้ได้ผลกาเรรียน "ผ" ถ้าไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินให้ได้ผลการเรียน "มผ"

4.2.2 การเปลี่ยนระดับผลการเรียนให้ถือปฏิบัติ ดังนี้

4.2.2.1 การเปลี่ยนระดับผลการเรียนจาก "0" ให้สถานศึกษาจัดสอนซ่อมเสริมในจุดประสงค์ที่ผู้เรียนสอบไม่ผ่านก่อน แล้วจึงสอบแก้ตัวให้และให้สอบแก้ตัวได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ทั้งนี้ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในภาคเรียนถัดไป ถ้าผู้เรียนไม่มาดำเนินการสอบแก้ตัวตามระยะเวลาที่กำหนดไว้นี้ ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษาที่จะพิจารณาขยายเวลาแก้ "0" ออกไปได้อีก 1 ภาคเรียน

การสอนบแก้ตัวให้ได้ระดับผลการเรียนไม่เกิน "1"

ถ้าสอบแก้ตัว 2 ครั้งแล้ว ยังได้ระดับผลกาเรียน "0" อีกให้ปฏิบัติดังนี้

ก. ถ้าเป็นรายวิชาบังคับแกนภาษาไทยและสังคมศึกษาให้เรียนซ้ำ

ข. ถ้าเป็นรายวิชาอื่น ๆ ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษาที่จะให้เรียนซ้ำหรือเปลี่ยนรายวิชาเรียนใหม่ (เฉพาะรายวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี) หรือไม่ต้องสอบแก้ตัวอีกแล้วแต่กรณี

4.2.2.2 การเปลี่ยนผลการเรียน "ร" แยกเป็น 2 กรณี ดังนี้

ก. การเปลี่ยนผลการเรียน "ร" เพราะเหตุสุดวิสัยเมื่อผู้เรียนได้เข้าสอบหรือส่งผลงานที่ติดค้างอยู่จนเสร็จเรียบร้อยแล้ว หรือแก้ปัญหาเสร็จสิ้นแล้ว ให้ได้ระดับผลการเรียนตามปกติ (ตั้งแต่ 0-4)

ข. ในกรณีที่ผู้เรียนได้ผลการเรียน "ร" โดยสถานศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่า ไม่ใช่เหตุสุดวิสัย เมื่อผู้เรียนได้เข้าสอบ หรือส่งผลงานที่ติดค้างอยู่เสร็จเรียบร้อยแล้ว หรือแก้ปัญหาเสร็จสิ้นแล้วให้ได้ระดับผลการเรียนไม่เกิน "1"

การเปลี่ยนผลการเรียน "ร" ให้กระทำให้เสร็จสิ้นในภาคเรียนถัดไป ถ้าผู้เรียนไม่มาดำเนินการแก้ "ร" ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้นี้ให้เรียนซ้ำ ยกเว้นมีเหตุสุดวิสัยให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกาที่จะขยายเวลาการแก้ "ร" ออกไปอีก 1 ภาคเรียน แต่เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้ว ให้เรียนซ้ำ หรือเปลี่ยนรายวิชาใหม่ได้ ในกรณีที่เป็นรายวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี

ในกรณีที่เปลี่ยนรายวิชาเรียนใหม่ให้หมายหตุในระเบียนแสดงผลการเรียนว่าให้เรียนแทนรายวิชาใด

4.2.2.3 การเปลี่ยนผลการเรียน "ร" แยกเป็น 2 กรณี ดังนี้

ก. กรณีผู้เรียนได้ผลการเรียน "มส" เพราะมีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ 80 แต่มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของเวลาเรียนทั้งหมด ให้สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนเรียนเพิ่มเติม โดยใช้ชั่วโมงสอนซ่อมเสริมหรือเวลาว่าง หรือวันหยุดหรือมอบหมายงานให้ทำจนมีเวลาเรียนครบตามที่กำหนดไว้ สำหรับรายวิชานั้นแล้วจึงสอบให้เป็นกรณีพิเศษ ผลการสอบแก้ "มส" ให้ได้ระดับผลการเรียนไม่เกิน "1"

การแก้ "มส" กรณีนี้ให้ทำให้เสร็จสิ้นภายในภาคเรียนถัดไป ถ้าผู้เรียนไม่มาดำเนินการแก้ "มส" ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้นี้ให้เรียนซ้ำ ยกเว้นมีเหตุสุดวิสัยให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษาที่จะขยายเวลาแก้ "มส" ออกไปอีก 1 ภาคเรียน แต่เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้เรียนซ้ำ หรือให้เปลี่ยนรายวิชาใหม่ได้ในกรณีที่เป็นรายวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี

ข. กรณีผู้เรียนได้ผลการเรียน "มส" และมีเวลาเรียนน้อยกว่าร้อยละ 60 ของเวลาเรียนทั้งหมด ให้สถานศึกษาจัดให้เรียนซ้ำหรือเปลี่ยนรายวิชาใหม่ได้ สำหรับรายวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี

ในกรณีที่เปลี่ยนวิชาเรียนใหม่ให้หมายเหตุในระเบียนแสดงผลการเรียนว่าให้เรียนแทนรายวิชาใด

4.2.2.4 การเรียนซ้ำให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษาที่จะกำหนดช่วงเวลาในการเรียนซ้ำให้เหมาะสมและต้องประเมินผลการเรียนตามระเบียบที่กำหนดไว้

การเรียนซ้ำจะได้ระดับผลการเรียน 0-4

4.2.2.5 การเปลี่ยนผลการประเมิน "มผ" เป็น "ผ" ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมในส่วนที่ยังขาดอยู่ให้ครบ

4.2.3 การอนุมัติการจบหลักสูตร

4.2.3.1 ผู้เรียนที่จะได้รับการพิจารณาอนุมัติให้จบหลักสูตรได้จะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

ก. ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างจำนวน 90 หน่วยการเรียน และทุกรายวิชาต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน

ข. ต้องได้หน่วยการเรียนวิชาบังคับแกนภาษาไทยและสังคมศึกษา

ค. ต้องได้หน่วยการเรียนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 80 หน่วยการเรียน

ง. ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 กิจกรรม โดยให้เลือกกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือกิจกรรมยุวกาชาด หรือกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และเลือกกิจกรรมอื่นอีก 1 คาบต่อสัปดาห์ โดยแต่ละกิจกรรมต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

4.2.3.2 ให้หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติผลการเรียนและการจบหลักสูตร

4.3 การโอนผลการเรียน

4.3.1 สถานศึกษาจะอนุญาตให้ผู้เรียนเรียนรายวิชาต่าง ๆ และรับโอนผลการเรียนจากสถาบันอื่นได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

4.3.1.1 วิชาอาชีพจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการหรือสถานประกอบอาชีพอิสระ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการให้นักเรียนศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระในระดับมัธยมศึกษา

4.3.1.2 วิชาบังคับเลือก วิชาเลือกเสรี และหรือวิชาที่ผู้เรียนต้องเรียนซ้ำและสถานศึกษาไม่เปิดสอนวิชานั้น ให้สถานศึกษาอนุญาตให้ผู้เรียนเรียนวิชาดังกล่าวจาก

สถานศึกษาอื่นในระดับเดียวกัน หรือสถาบันการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการรับรอง ทั้งนี้ให้สถานศึกษาทั้งสองแห่งตกลงร่วมกันในการจัดการสอนและรับโอนผลการเรียน

4.3.2 ผู้เรียนคนใดย้ายสถานศึกษาและสถานศึกษาแห่งใหม่ยินยอมรับเข้าเรียน การโอนผลการเรียนให้ถือปฏิบัติ ดังนี้

4.3.2.1 ให้ผู้เรียนนำระเบียนแสดงผลการเรียนจากสถานศึกษาเดิมไปให้สถานศึกษาแห่งใหม่

4.3.2.2 ให้สถานศึกษาแห่งใหม่รับโอนผลการเรียนทุกรายวิชาจากสถานศึกษาเดิม

4.3.3 การโอนผลการเรียนระหว่างหลักสูตรไปเป็นไปตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ

4.4 หน้าที่ของสถานศึกษา

4.4.1 ให้สถานศึกษาจัดให้มีเอกสารการประเมินผลการเรียนต่าง ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4.4.1.1 ระเบียนแสดงผลการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (รบ.1-ต)

4.4.1.2 แบบรายงานผลการเรียนของผู้ที่จบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (รบ.2-ต)

4.4.1.3 สมุดประเมินผลรายวิชา (รบ.3-ต)

4.4.1.4 สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน (รบ. 4-ต)

4.4.1.5 ใบรับรองผลการเรียน (รบ.5-ต)

4.4.1.6 ระเบียนสะสม (รบ.6-ต)

4.4.2 การออกประกาศนียบัตร ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการออกประกาศนียบัตร

4.3.4 ในการประเมินผลการเรียน ให้ใช้คู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ประกอบระเบียบการประเมินผลการเรียนด้วย

การวัดผลและการประเมินผลการเรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการตรวจสอบว่า นักเรียนได้บรรลุจุดหมายปลายทางตามที่หลักสูตรต้องการหรือไม่อย่างไร ผลจากการวัดผลประเมินผลจะเป็นข้อมูลที่ช่วยให้ครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณาหาวิธีแก้ไขข้อบกพร่อง และจุดอ่อน

ในด้านต่าง ๆ ได้ ซึ่งในการวัดผลและประเมินผล โรงเรียนจะต้องถือปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยมีหลักการเพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และตัดสินผลการเรียน แต่จุดมุ่งหมายอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้ขึ้นอยู่กับผู้สอนจะสามารถนำผลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางใด ๆ ก็ได้ และโรงเรียนจะต้องจัดทำเอกสารแสดงผลการเรียนต่อไปนี้ไว้ด้วย

ระเบียนแสดงผลการเรียน	รบ.1-ต
รายงานผลการเรียนของผู้ที่จบหลักสูตร	รบ.2-ต
สมุดประเมินผลรายวิชา	รบ.3-ต
สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน	รบ.4-ต
ใบรับรองผลการเรียน	รบ.5-ต
ระเบียนสะสม	รบ.6-ต

นอกจากนี้ผู้มีหน้าที่วัดผลและประเมินผลต้องศึกษาถึงเทคนิควิธีการวัดผลรายวิชา การเรียนรู้ตามจุดประสงค์คุณลักษณะของนักเรียน การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผล ตลอดจนการวิเคราะห์และการจัดกระทำข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และพัฒนาการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สมมาศ ทองร่วง (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การนำหลักสูตรไปใช้มีปัญหาระดับปานกลาง และโรงเรียนควรกำหนดแผนการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ ควรจัดอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ควรจัดและพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับหลักสูตร โรงเรียนควรประเมินผลหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมบุคลากรให้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร

ประเสริฐ บุญท้าว (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินการในโรงเรียนนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 9 พบว่า การเตรียมความพร้อมให้ครูผู้สอนเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร การจัดกิจกรรมแนะแนวโรงเรียนจัดได้น้อย

สมนึก จันทรักษ์ (2534 : 93) ได้ศึกษาการประเมินผลการเรียนการสอนตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 3 พบว่า ด้านปัญหาการจัดการเรียนการสอน การวางแผนการสอนมีปัญหาน้อย ส่วนการดำเนินการสอนและการประเมินผลการเรียนการสอน มีปัญหาในระดับปานกลาง

ธีรนันทน์ ตานนท์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาของครูผู้สอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านสื่อและบริการสื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

ศรีสมร พุ่มสะอาด (2536 : บทคัดย่อ) ได้สรุปปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ ดังนี้

1) ผู้บริหารโรงเรียนและครูขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

2) ครูขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมแนะแนวลูกเสือ-เนตรนารี กิจกรรมอิสระของนักเรียนและกิจกรรมอื่น ๆ ตามหลักสูตร

3) ครูขาดทักษะในการจัดทำและพัฒนาการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะการจัดทำแผนการสอน คู่มือครู

4) ครูขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

5) ครูขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องระเบียบและการปฏิบัติตามระเบียบการวัดผลประเมินผล

6) ครูยังไม่เห็นความสำคัญของข้อมูลและไม่นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน

7) ครูมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการสอน

8) การสอนวิชาชีพยังไม่ครบวงจร ทำให้ผลการเรียนไม่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของหลักสูตร

วิวัฒน์ สัมฤทธิ์วัชฆาชัย (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 และ 8 พบว่า ด้านบุคลากรมีปัญหาอันดับแรก การเข้าอบรมหรือประชุมทางวิชาการ รองลงมาบุคลากรมีปัญหาในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ ด้านการเรียนการสอน ปัญหาเป็นอันดับแรกคือ ครูไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร รองลงมาบุคลากรใช้สื่อเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลไม่ถูกต้องและตรงตามเนื้อหาที่สอนแต่ละรายวิชา

ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์ (2535 : 92) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีปัญหาระดับปานกลาง คือครูขาดความรู้และประสบการณ์ ความถนัดในวิชาที่สอน ด้านเอกสารหลักสูตรและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนมีปัญหาในระดับปานกลาง คือขาดหนังสืออ่านประกอบและขาดห้องสมุดสำหรับค้นคว้า การจัดเก็บรักษาสื่อการเรียนการสอนให้อยู่ในสภาพที่พร้อมที่จะใช้งานอยู่เสมอกระทำได้ยากมาก

สุวิช สุภวัย (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของศึกษานิเทศก์ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กระบวนการนิเทศการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ สื่อเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ยังมีปัญหาคงอยู่ในระดับที่มากทุกด้าน

ประเสริฐ อุ่ยตระกูล (2533 : 98) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่า ปัญหาการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยส่วนรวมมีปัญหาอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการจัดกิจกรรมแนะแนว การจัดสื่อการเรียนการสอนและห้องสมุด การได้รับการนิเทศการศึกษา การจัดหาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมนักเรียน การใช้แหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น การวัดและการประเมินผลการเรียนการสอน

จวงจันทร์ โชคชัยชำนาญกิจ (2535 : 86) ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการการนิเทศงานวิชาการของครูโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 12 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์น้อยและครูที่มีประสบการณ์มาก ในภาพรวมต่างก็มีความต้องการการนิเทศงานวิชาการอยู่ในระดับ

มากทุกด้านคือ ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สุศิลป์ วัฒณีเจริญ (2536 : 176) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกองการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พบว่า งานด้านบริหารบุคลากร ผู้บริหารโรงเรียนดำเนินการได้ดี งานด้านการฝึกอบรมประชุมครูเรื่องการเรียนการสอน ดำเนินการได้น้อยมาก ด้านการใช้สื่อและผลิตสื่อการเรียนการสอน ดำเนินการได้ปานกลาง ด้านการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการแก่ครู ดำเนินการได้ในระดับที่มาก

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

แฮมมอค (Hammock, 1989 : 27) ได้วิจัยเกี่ยวกับหน้าที่ต่าง ๆ ของศึกษานิเทศก์ในสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติงานตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือร่วมประชุมกับสมาคมอาชีพ อภิปรายถึงหลักปรัชญาหรือจุดมุ่งหมายของการศึกษากับครู จัดประชุมกลุ่มย่อยอภิปรายปัญหาที่เกิดขึ้น เยี่ยมชั้นเรียน พบปะปรึกษาปัญหากับครูเป็นรายบุคคล อภิปรายปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับครู ร่วมเป็นกรรมการของสมาคมอาชีพ ช่วยครูจัดและปรับปรุงหน่วยการสอน ร่วมกับครูจัดปรับปรุงหลักสูตร เสนอผลการทดสอบให้ครูทราบเพื่อนำไปปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น ช่วยประเมินผลการใช้ห้องสมุดเป็นที่ปรึกษาในการประชุมครูในท้องถิ่น ร่วมวิเคราะห์ปรับปรุงหลักสูตรสัมภาษณ์ครูและคนงานใหม่ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้ครูใช้ จัดทดสอบมาตรฐาน ทำงานร่วมกับครู สาธิตการสอน เขียนบทความลงในวารสารทางวิชาการ ตรวจข้อสอบ และเขียนหรือร่วมเขียนตำราเรียน

เมโลน (Malone, 1971 : 123) ได้ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานนิเทศของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาศึกษามิสซิสซิปปี้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาจารย์ใหญ่และครู พบว่า อาจารย์ใหญ่เยี่ยมชั้นเรียนน้อย ประชุมครูเพื่อเป็นสื่อนำไปสู่การนิเทศน้อย ส่วนการอบรมครูประจำการ และการปฏิบัติการนิเทศทั่วไป อาจารย์ใหญ่และครูมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการนิเทศการศึกษา

ทีลาฮัน (Tilahun, 1983 : 2163-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาในประเทศเอธิโอเปีย โดยสรุปว่า ครูและศึกษานิเทศก์มีความเห็นตรงกันว่า การนิเทศการศึกษาในลักษณะความร่วมมือ เข้าใจเห็นใจและมีส่วนร่วมกันปฏิบัติงานก็จะก่อให้เกิดผลดีกว่าการนิเทศการศึกษาในลักษณะที่ผู้นิเทศใช้อำนาจกับผู้รับการนิเทศ

จากเอกสารและงานวิจัยที่ได้เสนอมาในตอนต้น พบว่า ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ประสบปัญหาในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปให้โรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้ดำเนินการสอน ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากเป็นเรื่องใหม่และไม่ชำนาญ แต่เมื่อเป็นนโยบายของรัฐบาล ทางโรงเรียนก็จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ก็เพื่อจะได้ทราบสภาพและปัญหาการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับทราบข้อเท็จจริง และหาทางป้องกัน แก้ไขได้ถูกต้อง ทันเหตุการณ์ และดำเนินการการนิเทศการจัดการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ถูกต้องตรงตามสภาพและปัญหาในการนิเทศการศึกษา จะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายต่อไป